

CARL-ADAM
HÆGGSTRÖM

Tulisuolaheinä Ahvenanmaalla

Tulisuolaheinä (*Rumex thyrsiflorus*) on Euroopassa pääosin itäinen laji. Levinneisyysalueen länsiraja kulkee Norjan ja Tanskan kautta Alankomaihin, Saksaan ja Itävaltaan ja sieltä edelleen Balkanin suuntaan. Lisäksi laji esiintyy tulokkaana Länsi-Euroopassa (Rechinger 1964, Jalas 1965, Hultén & Fries 1986).

Tulisuolaheinä kasvaa kaikissa kolmessa Skandinavian maassa sekä Suomessa. Se on melko yleinen suurimmissa osassa Tanskaa ja Ruotsin eteläisimmissä maakunnissa (Skoone, Halland, eteläinen Blekinge, Öölanti). Ruotsissa on pohjoisempaan hajanaisia havaintoja aina Sundsvallin

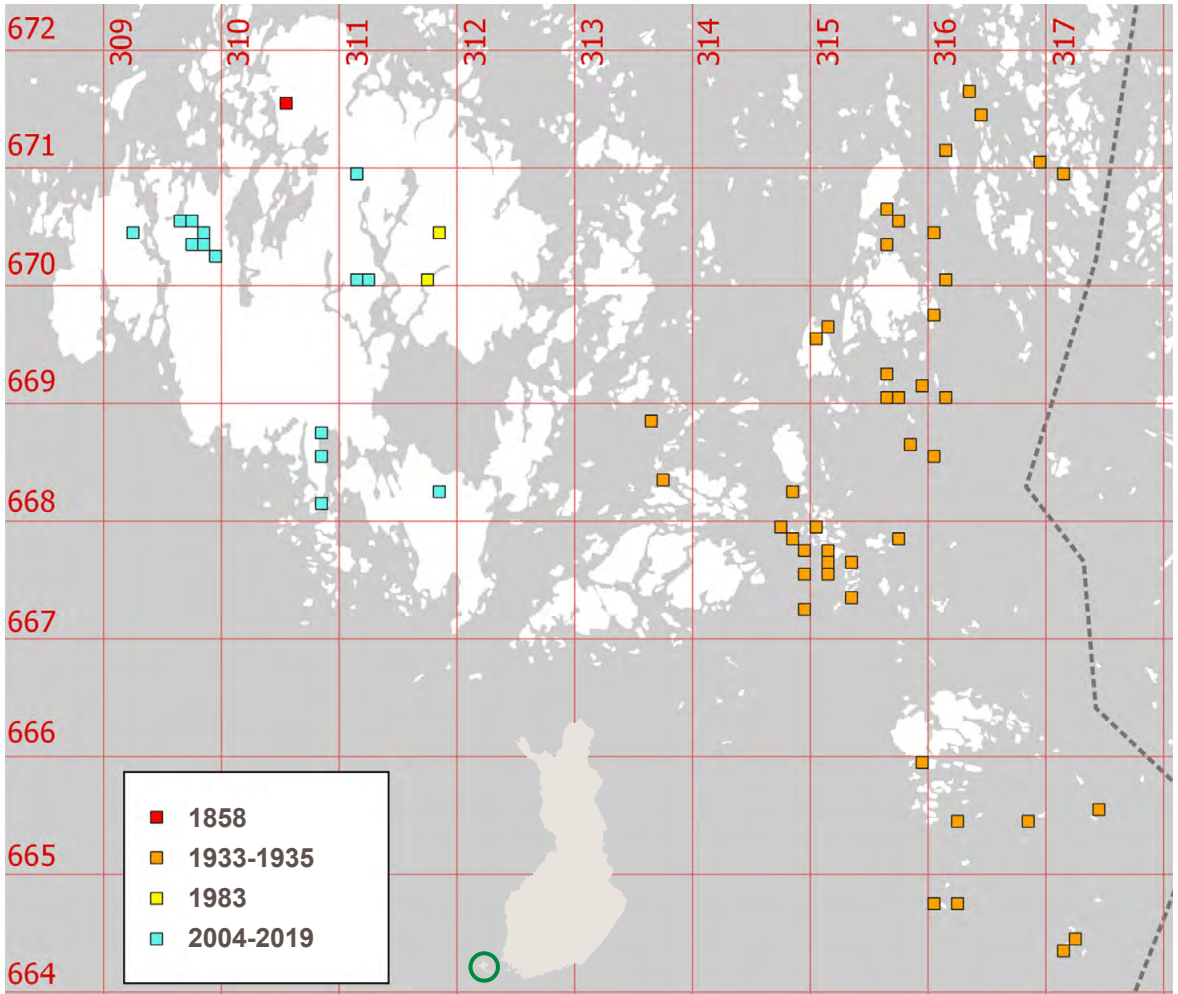
tienoolle saakka (n. 62°30'N). Etelä-Norjasta on melko runsaasti ja muualta hajanaisia havaintoja. Pohjoisimmat Norjan havainnot ovat lähinnä sotajan saksalaistulokkaita. (Hultén 1971, Weimarck & Weimarck 1985, Sterner & Lundqvist 1986, Georgsson ym. 1997, Piirainen ym. 1998, Jonsell 2000, Fröberg 2006, Fredriksen ym. 2012, Artsdatabanken 2020).

Tulisuolaheinä on melko yleinen alkuperäislaji Venäjän Karjalassa, esim. Vienanmeren rannoilla ja Kuolan niemimaan eteläosissa. Lisäksi se esiintyy apofyyttinä kedoilla ja tuoreilla niityillä ja ruderaattina viljely- ja joutomailla, esim. ratapenkereillä, tienvarsilla ja hiekkaisilla paikoilla (Fager-

Tulisuolaheinä, *Rumex thyrsiflorus*, kasvaa tiheänä reunuksena Aspbäckavägenin itäosan molemmilla puolilla Hammarlandin Lillbolstadin kylässä. 25.7.2015.
Kuvat: C.-A. Hæggeström.

ström 1945, Fagerström & Luther 1945, 1946, Piirainen ym. 1998, Kravchenko 2007).

Suomen tulisuloaheinähavainnot keskittyvät Ahvenanmaalle ja etelärannikon lähelle alueelle. Lisäksi on hajanaisia havaintoja Keski-Suomesta ja jokunen Pohjois-Suomesta (Eklund 1927b, Jalas 1965, Hultén 1971, Lampinen & Lahti 2020). Pohjoisin havainto ja keräys on Inarin Lapin Virtaniemestä (H; Piirainen 2001). Useimmat

▲ **Tulusolaheinän, *Rumex thyrsiflorus*, havainnot Ahvenanmaalla.**

havainnot lounaan saaristoalueilla vaikuttavat olevan alkuperäisesiintymistä, kun taas suurin osa mantereen löydöistä on tulokaslouhteisia. Muutamat ovat sotatulokkaita eli polemokoreja. Osa niistä tuli toisen maailmansodan aikana venäläisen sotaväen mukana, esim. Uudellemaalle Hankoon ja Kirkkonummelle ja Kainuun Kuhmoon. Kristiinankaupungin esiintymä taas on peräisin saksalaisten sota-aikaisista kuljetuksista. (Fagerström 1944,

1957, 1958, Luther 1948, Valovirta 1949, Niemi 1969).

Tulusolaheinä on Suomen Punaisen kirjan mukaan silmälläpidettävä laji (NT; Rytteri ym. 2019).

Havainnot Ahvenanmaalla 1858 ja 1930-luvulla

Kaikki Ahvenanmaan tulusolaheinäkeräykset ja havainnot on lueteltu löytöpaikkojen osalta täydennetyssä ja kommentoidussa taulukossa englanninkielisessä julkaisussa (Hæggström 2020).

Tulusolaheinä löydettiin ensimmäisen kerran Ahvenan-

maalta Getan Bolstaholmin kartanon mailta (6713–6715:3106–3108). P. Molander keräsi yhden yksilön heinäkuussa 1858 (H). Valitettavasti muita tietoja, esim. kasvupaikasta, ei ole merkitty näytteen etikettiin.

Ole Eklund tutki Turunmaan ja itäisen Ahvenanmaan saaristojen kasveja ja kasvilisuuta, varsinkin 1920- ja 1930-luvuilla ja löysi tulusolaheinää lukuisista paikoista. Ensimmäinen löytö oli Korppoon Utössä (kuuluu nykyisin Paraisten kaupunkiin) kesäkuun 14. päivänä 1924. Tulusolaheinää kasvoi hajallaan

tai melko harvakseltaan saaren etelärannalla hiekkaisella maalla lohkareiden lomassa (6642:3184, H; Eklund 1927a, 1927b, 1958). Myöhemmin 1920-luvulla ja 1930-luvulla Eklund (1958) löysi tulisoolaheinää useasta muusta Turunmaan saaresta.

Eklund tutki Ahvenanmaan neljän itäisimmän saaristokunnan eli Brändön, Kökarin, Kumlingen ja Sottungan kasvillisuutta vuosina 1933–1935. Hän löysi tulisoolaheinää yli 40 paikasta (Eklund 1934, 1935, 1936, 1958; yhteenveto Hæggsström 2020). Useimmat löytöpaikat sijaitsivat asumattomissa saarissa. Eklundin (1958) mukaan tulisoolaheinä on mah-

▼ **Tulisoolaheinän kasvusto Aspackavägenin varrella Hammarlandin Lillbolstadissa. 25.7.2015.**

dollisesti kalkinsuosija ja todennäköisesti hänen tutkimusalueellaan hemeradiafori, eli se ei liene mainittavammin hyötynyt tai kärsinyt ihmisen toimista.

Havainnot Ahvenanmaalla 1980-luvulta nykypäivään

Seuraavat havainnot tulisoolaheinästä ovat vuodelta 1983, kun laji löytyi kahdesta Manner-Ahvenanmaan paikasta, toinen Saltvikin Antbölen kylästä, toinen Sundin kunnasta Kastelholman keskiaikaisen linnanraunion liepeillä olevasta Stenhagenista. Valitettavasti havaintojen yhteydessä ei ole mainintaa kasvupaikoista.

Vuodesta 2004 eteenpäin tulisoolaheinää on havaittu yli kymmenen kertaa Ahvenanmaan pääsaarissa (Hæggs-

ström & Hæggsström 2010; yhteenveto Hæggsström 2020). Kaikki nämä havainnot olivat ruderaattiluontoisia ja koskivat pääasiassa maantienvarsien kasveja. Näyttävimmät kasvustot kasvoivat pitkin Aspbackavägeniä Hammarlandin Bredbolstadin ja Lillbolstadin kylissä. Tiheitä kasvustoja oli satojen metrien matkalla, samaan tapaan kuin olen nähnyt tulisoolaheinää kasvavan Etelä-Ruotsissa. Laji on myös levinnyt läheiselle peltolaitumelle. Kauniita yksilöitä näkyi myös nurmikolla Maarianhaminassa vuonna 2018.

Pohdintaa

Ahvenanmaan tulisoolaheinähavainnot ajoittuvat karkeasti kahteen kauteen, itäsaariston havaintoihin 1930-luvulla

Foto © Carl-Adam Heijström

ja Manner-Ahvenanmaan havaintoihin vuodesta 2004 alkaen. Itäsaaristosta on vain yksi havainto viime ajoilta, nimittäin Eklundin kohde nro 1546, Kumlinge, Borgskär [Abbor-skär] (von Numers 2017). Kolmesta muusta Eklundin kohteesta, nro 1329, Brändö [Kumlinge, Björkö], Varpskär, nro 1331, Brändö, [Fiskö], Högskär ja nro 1903, Kökar, [Österbygge], Kanskär [Kannskär] von Numers ei löytänyt tulisuloaheinää (Mikael von Numers, sähköposti 26.11.2019). Syy siihen, miksi tulisuloaheinää ei ole löytynyt Ahvenanmaan itäsaaristossa 1930-luvun jälkeen voi olla se, että pienet yksilöt muistuttavat ahosuloaheinää (*Rumex acetosa*) ja ovat näin ollen jääneet tunnistamatta.

sa) ja ovat näin ollen jääneet tunnistamatta.

Kahdesta havainnosta vuodelta 1983 tiedot kasvupaikoista puuttuvat. Kaikki löydöt 2000-luvulla ovat lähinnä joutomailta. Monessa paikassa tulisuloaheinää kasvaa tienvarsilla, ja laji onkin oletettavasti tullut Ahvenanmaalle teiden parannustöiden yhteydessä. Ruotsista tuotua siemenseosta, jossa oli nurmirölliä (*Agrostis capillaris*), punanataa (*Festuca rubra*) ja niittynurmikkaa (*Poa pratensis*), kylvettiin uusille tienpientareille (Orre & Santamala 2003). Siemenseoksen mukana kulkeutui myös harvinaisia tulokkaita. Tulisuloaheinän siemeniä on sisällynyt seok-

▲ Yksi yhdeksästä monivartisesta tulisuloaheinästä matalalla kumpareella Maarianhaminassa. Taustalla Stefan Lindforsin taideteos nimeltään Radar II. Nurmikon kasvillisuus on niukkaa johtuen ankarasta kuivuudesta. 18.8.2018.

siin, joita on käytetty Etelä-Ruotsissa tienvarsilla ja -pientareilla. Etelä-Ruotsin vanhemmat tulisuloahavainnot vaikuttavat alkuperäisiltä, kun taas uudemmat ovat löytyneet pääosin tienvarsilta, rautatiepenkereiltä ja muilta joutomailta (Sternen & Lundqvist 1986, Georgsson ym. 1997, Rydberg & Wanntorp 2001, Bertilsson ym. 2002, Edqvist & Karlsson 2007, Jonsell 2010). Eräät kasvit, joista ei ollut havaintoja ol-

lenkaan tai jotka olivat hyvin harvinaisia Ahvenanmaalla, ovat ilmestyneet vasta rakennetuille tienvarsille viimeisten kahden vuosikymmenen aikana (Hæggström 2005a, 2005b, Hæggström & Hæggström 2008, 2015). Tulisuloaheinä on ilmeisesti yksi näistä viime aikoina levinneistä tulokkaista ja lienee edelleen yleistymässä lähinnä tienvarsilla.

Kiitokset Sampsa Lommille kartan toteuttamisesta.

Artsdatabanken 2020: *Storsyre Rumex thyrsiflorus* Fingerh. Artsdatabanken, Trondheim. www.artsdatabanken.no/taxon/Rumex%20thyrsiflorus/102990 (haku 18.11.2020)

Bertilsson, A., Aronsson, L.-E., Böhlén, A., Börjeson, G., Geijer, M., Ivarsson, R., Janson, O. & Sahlin, E. 2002: *Västergötlands flora*. 743 s. SBF-förlaget, Lund.

Edqvist, M. & Karlsson, T. (toim.) 2007: *Smålands flora*, bd. 2. 880 s. SBF-förlaget, Uppsala.

Eklund, O. 1927a: Botaniskt från Ab Korpo 1924. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 1: 13–16.

Eklund, O. 1927b: Über *Rumex thyrsiflorus* Fingerh. im ostfennoscandischen Florenggebiet. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 1: 20–29.

Eklund, O. 1934: Viktigare växtfynd i SW-Finland 1933. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 10: 31–35.

Eklund, O. 1935: Wichtigere Gefäßpflanzenfunde aus SW-Finland 1934. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 11: 4–8.

Eklund, O. 1936: Botaniskt från SW-Finland 1935. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 12: 24–25.

Eklund, O. 1958: Die Gefäßpflanzenflora beiderseits Skiftet im Schärenarchipel Südwestfinlands. Kirchspiele Korpo, Houtskär, Nagu, Iniö, Brändö, Kumlinge, Sottunga und Kökar. *Bidrag till Kännedom af Finlands Natur och Folk* 101: 1–327, 85 kartta.

Fagerström, L. 1944: Floristiskt från Hangö-området. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 19: 36–42.

Fagerström, L. 1945: Växtgeografiska anteckningar från en färd i Fjärr-Karelen sensommaren 1942. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 20: 107–142.

Fagerström, L. 1957: Anteckningar om floran i några vinterkrigstida mottiområden i Ok Kuhmo, sommaren 1954. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 32: 112–119.

Fagerström, L. 1958: Floristiska anteckningar i Ok 1954–1955. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 33: 37–55.

Fagerström, L. & Luther, H. 1945: Ett bidrag till kännedomen om floran i Vieljärviområdet i Karelia olonensis. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 21: 18–45.

Fagerström, L. & Luther, H. 1946: En botanisk resa till Schungu-halvön i Karelia onensis somma-

ren 1943. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 22: 84–105.

Frederiksen, S., Rasmussen, F. & Seberg, O. (toim.) 2012: *Dansk flora*. 2. udgave. 702 s. Gylendal A/S, København.

Fröberg, L. 2006: *Blekinges flora*. 856 s. SBF-förlaget, Uppsala.

Georgsson, K., Johansson, B., Johansson, Y., Kuylenstierna, J., Lenfors, I. & Nilsson, N.-G. 1997: *Hallands flora*. 798 s. SBF-förlaget, Lund.

Hæggström, C.-A. 2005a: Landsvägskanterna – tillflyktsplatser för ängsfloran. *Nordenskiöld-samfundets tidskrift* 64: 55–78.

Hæggström, C.-A. 2005b: På landsvägskanterna lever ängsväxterna kvar. *Finlands Natur* 64(4): 22–25.

Hæggström, C.-A. 2020: *Rumex thyrsiflorus* in the Åland Islands, SW Finland. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 96: 48–56. journal.fi/msff/article/view/100031

Hæggström, C.-A. & Hæggström, E. 2008: *Verbascum speciosum* introduced in the Åland Islands, SW Finland. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 84: 49–51.

Hæggström, C.-A. & Hæggström, E. 2010: *Ålands Flora*. 2:a omarb. uppl. 528 s. Ekenäs Tryckeri, Ekenäs.

Hæggström, C.-A. & Hæggström, E. 2015: *Echium vulgare* (Boraginaceae) in the Åland Islands. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 91: 1–8.

Hultén, E. 1971: *Atlas över växternas utbredning i Norden. Fanerogamer och ormbunsväxter*. 2 uppl. 56 + 531 s. Generalstabens Litografiska Anstalts Förlag, Stockholm.

Hultén, E. & Fries, M. 1986: *Atlas of north European vascular plants north of the tropic of Cancer. I. Introduction. Taxonomic index to the maps 1–996. Maps 1–996, s. I–XVIII + 1–498. III. Commentary to the maps. Total index, s. 969–1172.* Koeltz Scientific Books, Königstein.

Jalas, J. 1965: *Rumex thyrsiflorus* Fingerh. – Idän niittysuloaheinä. Teoksessa: Jalas, J. (toim.), *Suuri Kasvikirja* II, 144–146. Otava, Helsinki.

Jonsell, B. (toim.) 2000: *Flora Nordica* 1. Lycopodiaceae – Polygonaceae. 344 s. The Bergius Foundation, The Royal Academy of Sciences, Stockholm.

Jonsell, L. (toim.) 2010: *Upplands flora*. 895 s. SBF-förlaget, Uppsala.

Kravchenko, A. 2007: *A compendium of Karelian flora*. 402 s. Russian Academy of Sciences, Karelian Research Centre, Forest Research Institute, Petrozavodsk.

Lampinen, R. & Lahti, T. 2020: *Kasviatlas 2019*. Helsingin yliopisto, Luonnontieteellinen keskusmuuseumo, Helsinki. <http://kasviatlas.fi>

Luther, H. 1948: Krigets spår i Finlands flora. *Memoranda Societatis pro Fauna et Flora Fennica* 24: 138–160.

Niemi, A. 1969: Influence of the Soviet tenancy on the flora of the Porkkala area. *Acta Botanica Fennica* 84: 1–52.

von Numers, M. 2017: Distribution patterns and long-term changes in vascular plants of non-littoral areas in the SW Archipelago of Finland. Part II. Pinaceae, Cupressaceae, Nymphaeaceae, Ranunculaceae, Papaveraceae, Ulmaceae, Cannabaceae, Urticaceae, Fagaceae, Betulaceae, Myricaceae, Caryophyllaceae, Chenopodiaceae, Polygonaceae. *Annales Botanici Fennici* 54: 317–344.

Orre, A. & Santamala, E. 2003: Ögonfröjd vid vägkanten. Fröblandning från Sverige innehöll rara örter. *Nya Åland*, 18.7.2003, s. 2.

Piirainen, M. 2001: Tulisuloaheinä uutena Inarin Lapille (InL). *Lutukka* 17: 79.

Piirainen, M., Alm, T. & Often, A. 1998: Storsyre *Rumex thyrsiflorus* – ny for Finnmark, med noen kommentarer til "kolastrofysyre", ssp. haematinus. *Blyttia* 56: 166–173.

Rechinger, K.H. 1964: *Rumex L.* Teoksessa: Tutin, T. G., Heywood, V. H., Burges, N. A., Valentin, D. H., Walters, S. M. & Webb, D. A. (toim.), *Flora Europaea* I, 82–89. Cambridge University Press, Cambridge.

Rydberg, H. & Wanntorp, H.-E. 2001: *Sörmlands flora*. 776 s. Botaniska Sällskapet i Stockholm, Stockholm.

Ryttäri, T., Reinikainen, M., Hæggström, C.-A., Hakalisto, S., Hallman, J., Kanerva, T., Kulmala, P., Lampinen, J., Piirainen, M., Rautiainen, V.-P., Rintanen, T. & Väinö, O. 2019: *Putkilokasvit*. Teoksessa: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.), *Suomen laji- ja uhanalaisuus – Punaisten kirja 2019*, s. 182–202. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Sterner, R. & Lundqvist, Å. 1986: *Ålands kärnväxtflora*. 400 s. Svensk Botanisk Tidskrift, Stockholm.

Valovirta, E.J. 1949: Keskieuropalaista kasvilajistoa Kristiinankaupungin satamassa. *Archivum Societatis zoologicae botanicae Fennicae Vanamo* 4: 53–60.

Weimarck, H. & Weimarck, G. 1985: *Atlas över Skånes flora*. 640 s. Förlagstjänsten, Stockholm.

Recent spreading of *Rumex thyrsiflorus* in the Åland Islands, southwestern Finland

Rumex thyrsiflorus (Polygonaceae) has principally an eastern distribution in Europe. The western border of its main distribution area runs from Norway and Denmark to the Netherlands and Germany, Austria and further south towards the Balkans. The species has spread as an alien further into western Europe. The majority of the observations in Finland are from the Åland Islands and the southern coastal areas with scattered observations in mid-Finland and very few in the northern part. Whereas most of the observations in the southwestern archipelago areas seem to be of indigenous nature, the bulk of those in the mainland areas are of more or less ruderal character. Several observations are of polemochorous character and *Rumex thyrsiflorus* has been regarded as a polemochorous species introduced both by Russian and German troops during the Second World War. The finds of *Rumex thyrsiflorus* in the Åland Islands are concentrated in roughly two phases, in the eastern archipelago during the 1930s and in the mainland area of Åland from 2004 onwards. All the finds from the 2000s are from more or less ruderal habitats. As several of them are on roadsides, *Rumex thyrsiflorus* has most probably been introduced in Åland, presumably from Sweden, in connection with the improvement of roads.

Carl-Adam Hæggström, Luonnontieteellinen keskusmuuseumo, Kasvitieteen yksikkö, PL 7, 00014 Helsingin yliopisto. aba.haeggstrom@gmail.com